

NEKROLOG - DON MIHO DEMOVIĆ

»Ono što su drugdje radili instituti i institucije, to je Demović na glazbenom polju radio i uradio sam«

U petak, 17. ožujka 2023. u Svećeničkom domu sv. Josipa na zagrebačkom Kaptolu u 89. godini života i 64. godini svećeništva preminuo je nestor hrvatske glazbene povijesti i hrvatske crkvene glazbe uopće, maestro Miho Demović. S pravom se može kazati da je maestro Demović bio jedna od najmarkantnijih ličnosti u novijoj povijesti Crkve u Hrvata. »Puno je toga za života učinio, puno je toga napravio i vjerujem da će to tek sada progovarati kada odlazi s ovoga svijeta«, rekao je nad otvorenim lijesom u svećeničkom domu na Kaptolu pokojnikov bliski suradnik Zlatko Pavetić. Obred ispraćaja Mihe Demovića u svećeničkom je domu predvodio, sada već također pokojni, pomoćni zagrebački biskup u miru Valentin Pozaić.

Povratak velikana u zavičaj

Ukop Mihe Demovića bio je 21. ožujka u Pičetama u Konavlima, njegovu zavi-

čaju. I ondje su se mogle čuti samo najuzvišenije riječi o pokojniku. »Sa smrću maestra možemo reći da je umro i glazbeni arhiv i knjižnica«, rekao je dubrovački biskup Roko Glasnović u prigodi sprovodne mise. Po želji maestra Demovića, na sprovodnoj je misi pročitano evanđelje posljednjega suda i tekst iz Pavlovih poslanica. Dubrovački je biskup u toj prigodi podsjetio i na pokojnikovu misao da je u životu najvažniji – Krist Kralj. U danima nakon smrti velikoga maestra sažalnice su pristizale s raznih visokih mjesta Crkve u Hrvata, kao i iz raznih krugova društvenoga i kulturnoga života u Hrvatskoj. Jednu od dojmljivijih misli uz preminuće maestra Demovića izrekao je predsjednik Hrvatskoga društva skladatelja Mladen Tarbuk, koji je napisao da se pokojnik pridružio svojem »nebeskom Dubrovniku, gradu koji je neizmjerljivo volio i čiju je svaku notu poznao«. Valja napose u ovoj prigodi zapisati kako je tekao život velikoga maestra, i koliko je golema baština koju je svojim neumornim znanstvenim, intelektualnim, umjetničkim i svećeničkim djelovanjem ostavio svojem hrvatskomu narodu.

Rađanje svećeničkoga poziva teškim okolnostima unatoč

Velikan hrvatske crkvene glazbe rođen je 16. lipnja 1934. u Dubravici nedaleko od Dubrovnika. Očima djeteta svjedočio je nekim od najtežih razdoblja u povijesti hrvatskoga naroda – diktaturi

monarhističke Jugoslavije, ponižavajućoj talijanskoj okupaciji dijelova hrvatskoga Jadrana, događanjima u okviru Drugoga svjetskoga rata, partizanskim zločinima kojih nije manjkalo ni u njegovu rodnom kraju. Naime, upravo se u dubrovačkoj okolini, na otočiću Daksi, prilikom ulaska partizanskih snaga u Dubrovnik u listopadu 1944. dogodio stravičan zločin u kojem su s lica zemlje zagovornici ideologije komunizma pokušali izbrišati dubrovačke svećenike, intelektualce i druge društvene uglednike. Bio je to aristocid koji je najavio još strašniji zločin koji je kulminirao u svibnju 1945., na Bleiburgu i na križnim putovima, kao i u poratnim progonima Katoličke Crkve, ubojstvima svećenika i nezabilježenoj otimačini crkvenih dobara.

Demovićev suvremenik – također nenadmašni duhovni vitez – don Anto Baković u svojim je istraživanjima, koje je objedinio u glasovitom *Hrvatskom martirologiju XX. stoljeća*, došao do broja od 664 mučenika Crkve u Hrvata u ratnim i poratnim zločinima tijekom i nakon Drugoga svjetskoga rata. A svećenički je poziv vrrio u mladom Mihi Demoviću upravo tijekom prvih, najstrašnijih godina totalitarne Jugoslavije. Biti svećenikom značilo je u to vrijeme, uvjetno rečeno, baviti se jednom od najopasnijih »profesija«. Međutim, kobne okolnosti nisu pokobile Demovića. Naprotiv, one su ga učvrstile u njegovim željama da postane svećenikom. Uostalom, kao bogoslov i kao mladi svećenik i na vlastitoj je koži iskusio što znači biti metom i žrtvom komunističkoga zlosilja. Bio je tako autentičan svjedok križnoga puta kroz koji su nakon 1945. prolazile njegova Crkva i domovina.

Kako je klijalo sjeme dubrovačkoga *homo universalisa*

Demović je osnovnu školu započeo u svojoj rodnoj Dubravici, i to na talijanskom jeziku. Nižu i višu gimnaziju nastavio je u Dubrovniku, a četvrti razred

više gimnazije završio je u Splitu, gdje je i maturirao 1953. Svoje obrazovanje i formaciju za svećenika započinje u Splitu. Na Visokoj bogoslovskoj školi u Splitu studirao je tri godine filozofiju i teologiju, a nakon toga dolazi na Teološki fakultet u Zagrebu gdje je 1961. diplomirao s radom o crkvenom glazbeniku Pavlu Matijeviću. Za svećenika Dubrovačke biskupije Demović je zaređen 1959.

Mladi svećenik Demović ustrajao je unatoč svim nepogodnim društvenim i političkim okolnostima u svojoj osobnoj naobrazbi. Marljivo je radio na stjecanjima znanja iz filozofije, teologije i, napose, glazbe. U mladom Demoviću moglo se već tada prepoznati sjeme onoga renesansnoga mislioca, *homo universalisa*, kakvim bi se možda najlakše moglo u dvije riječi opisati maestra Demovića u njegovoj najzrelijoj i najsnažnijoj fazi duhovnoga, umjetničkoga i intelektualnoga stvaralaštva. Za vrijeme studija u Zagrebu Demović je pohađao tečajeve glazbe iz harmonija, kontrapunkta i polifone kompozicije kod velikoga Albe Vidakovića. O latiničnoj i ćirilskoj paleografiji mladića Demovića učili su dr. Josip Butorac i dr. Vladimir Mošin.

Ubrzo nakon svećeničkoga ređenja bio je uključen u mnoge pastoralne vidike u Dubrovačkoj biskupiji. Djelovao je kao biskupijski tajnik, katedralni orguljaš i nastavnik glazbe u Biskupijskoj klasičnoj gimnaziji u Dubrovniku. Uslijedio je potom, 1961., svojevrсни *intermezzo* za mladoga Demovića – pozvan je na odsluženje vojnoga roka u Štipu, u Makedoniji, gdje je proveo dvije godine. Nakon vojske, vratio se u svoj Dubrovnik, gdje je potom djelovao kao orguljaš i zborovođa te pomoćnik rektora dubrovačke katedrale.

Početak zagrebačke faze djelovanja

Demovićeva zagrebačka faza života započela je 1964. Smrću *regensa chori* zagrebačke prvostolnice, velikoga Albe Vidakovića, zagrebački nadbiskup Fra-

njo Šeper pozvao je upravo Demovića iz Dubrovnika da postane Vidakovićev nasljednik na važnoj službi u katedrali. A dolaskom u Zagreb rasplamsavao se Demovićev intelektualni žar i širili su se horizonti njegova znanstvenoga interesa. U Zagrebu je sredinom šezdesetih upisao studij crkvene glazbe na Institutu za crkvenu glazbu. Ondje je diplomirao 1969., obranivši diplomski rad *Glazbena djelatnost Augustina Kažotića (1260? - 1323)*. U isto je vrijeme Demović upisao i studij muzikologije i povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Ljubljani, gdje je stekao titulu profesora muzikologije 1970. Na Filozofskom fakultetu u Ljubljani tezom o glazbenoj situaciji u Dubrovniku od druge polovice XVI. do početka XVII. stoljeća, s posebnim osvrtom na djelovanje Lamberta Henrika Courtoisa, stekao je i titulu magistra muzikologije 1978. Budući da je u međuvremenu u Kölnu nastavio drugi posljediplomski studij, 1978. na Sveučilištu »Albert Magnus« obranio je i doktorsku disertaciju pod nazivom *Musik und Musiker in der Republik Dubrovnik (Ragusa) vom Anfang des XI. Jahrhunderts bis zur Mitte des XVII. Jahrhunderts*.

Građanin svijeta

Kao doktor glazbenih znanosti u Zagreb se vraća 1980. Po povratku iz Njemačke iznova se vraća službi *regens chori* u zagrebačkoj katedrali. U toj službi djelovao je u kontinuitetu sve do 2002., kada je umirovljen kao *regens chori*. Demović je sa zborovima koje je vodio nastupao nedjeljama i blagdanima na velikim liturgijskim slavljinama, ali i u drugim važnim crkvenim prigodama, kao što su svečane akademije, proslave dana KBFA, otvaranja zasjedanja biskupske konferencije, biskupska i svećenička ređenja, obljetnice važnih povijesnih događaja, na pogrebima crkvenih dostojanstvenika, svećenika i članova pjevačkih zborova...

Dug je popis plodova koje je Miho Demović iznjedrio kao skladatelj, istraživač

hrvatske glazbene prošlosti, a također i kao nakladnik. Maestro Demović objavio je niz autorskih knjiga, znanstvenih, stručnih i popularnih radova, leksikografskih članaka, ali i skladba, harmonizacija i transkripcija, a zaslužan je i za brojna diskografska izdanja. U mnoštvu njegovih doprinosa međunarodnim i domaćim znanstvenim skupovima ističu se dvije njegove neiscrpne teme: glazbena povijest Dubrovnika i srednji vijek u hrvatskoj crkvenoj glazbi. U okviru znanstvenih skupova Demović je proputovao Europu – bio je u Austriji, Mađarskoj, Italiji, Španjolskoj, Švedskoj, Njemačkoj, Makedoniji – ali i svijet. Izlagao je i u Sjedinjenim Američkim Državama te u dalekoj Indiji. Jasno, sudjelovao je i na brojnim znanstvenim skupovima i simpozijima u hrvatskim gradovima.

Kao zborovođa i dirigent izvan redovitih liturgijskih slavlja nastupao je na brojnim koncertima, akademijama, a i sam je organizirao različita gostovanja po gradovima i mjestima u Hrvatskoj i inozemstvu. Popis je popriličan: Korčula, Dubrovnik, Gornja Stubica, Mokošica, Lopud, Petrinja, Sinj, Sisak, Stupnik, Sveti Ilija kod Varaždina, Vela Luka, Veli Lošinj; Beč, Ehrenhausen, Gradišće, Maria Bildstein, Vogau; Antwerpen; Rim, Padova; Dortmund, Koblenz, Paderborn, Rietberg, Schloss Neuhaus, Sindelfingen; Bratislava; Luzern, Zürich... I taj bi popis zahtijevao još koji redak. Demovića je bez sumnje moguće – što zbog njegove naobrazbe i širine znanstvenoga i umjetničkoga djelovanja, što zbog svih mjesta u koja je putovao – nazvati i građaninom svijeta.

Obogaćenje liturgije

Demovićevo intelektualno stvaralaštvo karakterizira to što većina njegovih znanstvenih radova predstavlja zasebna otkrića. Zadužio je medievistiku otkrićem nepoznatih hrvatskih glazbenih liturgijskih rukopisa, čije je blago iznio i pred brojne slušatelje u pionirskom dis-

kografskom pothvatu »Himnodijska glazba u Hrvatskoj od 10. do 12. stoljeća«. Niz je zapaženih radova tijekom dugih desetljeća svojega stvaralaštva Demović objavio i na stranicama ovoga časopisa, *Svete Cecilije*. Svojim je perom zabilježio 45 vlastitih skladba i afirmirao brojne zanemarene hrvatske crkvene pjesmarice. Miho Demović skladao je brojne popijevke za cijelu liturgijsku godinu, kao i psalme i usklike. Mnoga od tih djela uvrštena su u kantual i druge liturgijske crkvene pjesmarice. Skladao je i više misa. Tako je svojim talentima na osobit način obogatilo liturgiju i tradiciju slavljenja i pjevanja Bogu u Crkvi u Hrvata.

Kako to biva u životima velikih profesora i stvaratelja, bliski Demovićevi suradnici i njegovi učenici objavili su 2007., uz njegov 70. rođendan, prigodan zbornik velikomu maestru u čast. Djelo, otisnuto na više od 800 stranica A4 formata, popraćeno brojnim fotografijama i notnim zapisima i objavljeno u tvrdim i lijepo urešenim koricama, zaista može biti dostojan i pravedan *homage* opusu znamenitoga Dubrovčanina.

Aktivan do posljednjih dana života

Sam Demović praktički je do posljednjega dana života javno nastupao i znanstveno djelovao. Jedan od posljednjih takvih nastupa dogodio se u okviru svečanoga predstavljanja njegove knjige *Skladateljski opus dubrovačkoga skladatelja iz razdoblja rane romantike Jurja Kraljića 1784 - 1850* te šestoga sveska knjige *Velika povijest dubrovačke glazbe*, 2. veljače 2023. u *Auli Magni* Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta u Zagrebu. *Velika povijest dubrovačke glazbe* – Demovićevo višesvezačno kapitalno djelo – donosi iscrpne podatke i kritičko-stručne interpretacije arhivskih djela, no ono po čemu Demović u tom djelu osvaja i čitatelje izvan muzikoloških krugova jesu i njegovi znalački opisi širih društvenih, političkih i kulturnih prilika pojedinih povijesnih razdoblja u Dubrovniku.

Obaranje ustaljenih teza

Iznimnu intelektualnu svestranost Demović je pokazao i otvorivši u domaćoj, ali i međunarodnoj teološkoj javnosti raspravu o pravom mjestu brodoloma apostola Pavla. Uzdrmao je ustaljenu tezu da se veliki apostol iskrcao na Malti. O tome je pisao ne samo na hrvatskom, nego i na svjetskim jezicima. Općenito, Demovićev opus karakterizira i sposobnost čitkoga pisanja i na stranim jezicima – najbolje se služio talijanskim, njemačkim i engleskim. Ostaje također zlatnim slovima u povijesti hrvatske glazbe i Demovićevo otkriće *Atalante* kao prve hrvatske opere. Naime, zauzevši sredinom sedamdesetih čvrsto stajalište da je dubrovačka *Atalanta* prva hrvatska opera, pokrenuo je veliku polemiku u muzikološkim i drugih stručnim krugovima. No na kraju su prevagnuli Demovićevi argumenti, pa se i *Atalantu* danas može legitimno nazvati prvom hrvatskom operom. Može se pretpostaviti da je opera *Atalanta* praizvedena u Dubrovniku 1629. Autor glazbe je Lambert Courtois mlađi, a libreto Junije Palmotić.

Demovićev pogled u budućnost

Don Miho Demović bio je i rado viđen gost i govornik na velikim hrvatskim kulturnim manifestacijama, kao što su Dubrovačke ljetne igre. Tako će zasigurno dugo ostati upamćeno Demovićevo izlaganje u okviru Ljetnih igara 2018., kada je unatoč slabomu zdravlju – uz pomoć suzu radosnicu – održao zapaženo izlaganje. I u toj je prigodi, svjestan da se nalazi na samom kraju života, gledao prema budućnosti. Hrabrio je mlade istraživače da nastave istraživati teme iz hrvatske glazbene i opće povijesti jer – kako je to profesorski Demović apostrofirao – materijala za istraživanje ima itekako puno i treba ga očuvati od zaborava.

Obimno je djelo ostalo iza Mihe Demovića, potaknuto iznimnim entuzijazmom koji zasigurno nije tinjao i bez

nadahnuća Duha Svetoga. Ako bi se u jednom promišljanju pokušala sažeti važnost Demovićeva opusa, onda su mjerodavne riječi koje je uz maestrov 70. rođendan zapisao dobar poznavatelj njegova lika i djela, povjesničar i arheolog Marko Babić: »Ono što su drugdje radili instituti i institucije, to je Demović na glazbenom polju radio i uradio sam.«

Literatura

BABIĆ, Marko, Curriculum vitae Michaelis Demović in occasione septuaginta anni, u: *Rasprave i prilozi iz stare hrvatske glazbene prošlosti* (ur. Miho Demović), Glas Koncila, Zagreb, 2007., 29–32.

BAKOVIĆ, Anto, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Martyrium Croatiae, Zagreb, 2007.

Maestro se pridružio svom 'nebeskom Dubrovniku', *Glas Koncila*, br. 13, 2. travnja 2023., 21.

MATKOV, Ivana, Miho Demović – skladatelj, muzikolog, znanstvenik, *Sveta Cecilija*, 2014., 84 (1/2), 12–19.

PINTARIĆ, Nedjeljko, Riječ nakladnika, u: *Rasprave i prilozi iz stare hrvatske glazbene prošlosti* (ur. Miho Demović), Glas Koncila, Zagreb, 2007., 17–18.

MIHO DEMOVIĆ

RASPRAVE I PRILOZI

Monumentalno djelo, rukopis-zbornik na gotovo 900 stranica, nastao 2007. godine, u prigodi obilježavanja 50 godina znanstvenog, pedagoškog i reproduktivnog glazbenog stvaralaštva muzikologa dr. Mihe Demovića.

S više od 160 fotografskih priloga i više od 200 stranica notnih priloga to djelo predstavlja "dokument" kojim je muzikolog Miho Demović, vjeran vlastitim vizijama i istraživačkim spoznajama o povijesti hrvatske glazbe, obvezao i zadužio kako domaću tako i inozemnu kulturnu javnost da bogati fundus hrvatske glazbene prošlosti proučava, vrednuje i čuva od zaborava.

